

Наталя Асауляк
Одеський національний політехнічний університет
Одеса, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В БІБЛІОТЕЦІ

Розглянуто основні тенденції розвитку інформаційної діяльності бібліотек в умовах інтенсивного запровадження інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: інформаційна діяльність бібліотек, інформаційно-комунікаційні технології, інтеграція бібліотечно-інформаційних ресурсів, електронний каталог бібліотеки.

Рассмотрены основные тенденции развития информационной деятельности библиотек в условиях интенсивного внедрения информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: информационная деятельность библиотек, информационно-коммуникационные технологии, интеграция библиотечно-информационных ресурсов, электронный каталог библиотеки.

The basic tendencies of development of the information work of libraries in conditions of quick progress of information-communication technologies are considered.

Keywords: information activity of library, information and communication technology, integration of library information resources, electronic catalogue of library.

Всесвітня доповідь ЮНЕСКО «До суспільств знань» [2;125] засвідчила, що перебуваючи в «ейфорії» інформатики дехто з фахівців уgliedів запрограмовану смерть бібліотек, але, як бачимо, цього не сталося. Технічні можливості та скорочення вартості інформаційних послуг не призвели до нехтування досвідом та традиціями. У нових інформаційних реаліях бібліотека як культурний центр і місце обміну знаннями динамічно перетворюється у своєрідний полюс доступу до нових знань. Вона сьогодні дедалі активніше виконує роль посередника між місцевим і глобальним, національним та загальнолюдським. Бібліотечні технології стають для широких верств населення найважливішим інструментом оволодіння лінгвістичним та культурним розмаїттям світу, дають змогу вписати все це розмаїття в інфосферу держави.

Фонди бібліотек інтенсивно поповнюються електронною, аудіовізуальною інформацією у вигляді електронних версій сучасних

видань та завдяки створенню цифрових копій власних традиційних друкованих і рукописних документів [1;96]. У цих інформаційно-суспільних процесах бібліотеки повинні відіграти належну їм роль: з одного боку, виступити системоорганізуючим чинником – використати накопичений традиційний досвід упорядкування та подання знань користувачам, оволодіти сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ) як засобом розвитку власного електронного інформаційного ресурсу, а з другого, - відіграти комунікаційну та освітню роль у процесах організації доступу до знань, стати точкою доступу до ІКТ широких верств населення, оперативного і якісного обміну інформацією, підвищення інформаційної культури і грамотності сучасної людини.

Еволюція інформаційної діяльності бібліотек з появою нових можливостей ІКТ, на нашу думку, відбувається за такими основними напрямками:

- Розвиток онлайнових (віддалених) форм обслуговування читачів / користувачів бібліотеки;
- Формування власних електронних інформаційних ресурсів: створення електронних бібліотек та архівів відкритого доступу;
- Глобалізація бібліотечних інформаційних ресурсів та кооперативна робота бібліотек.

Дослідження сучасного ринку бібліотечних послуг засвідчують, що для забезпечення оперативного і повного доступу до інформації та адаптації бібліотечної практики до сучасних інформаційних потреб окремо взятого читача / користувача і суспільства знань, бібліотека має надавати такі основні інформаційні сервіси:

1. Доступ до електронного каталогу та баз даних, що створюються бібліотекою (локальний і віддалений) , реалізація пошуку за будь-яким елементом бібліографічного опису;
2. Реалізація тематичного пошуку за ієрархічним рубрикатором або тезаурусом;
3. Локальний та онлайн доступ до електронних інформаційних ресурсів (електронних словників, довідників, мультимедійних продуктів) та повнотекстових баз даних;
4. Доступ до електронних каталогів інших бібліотек;
5. Перегляд спеціалізованих електронних журналів та електронних колекцій періодики;
6. Можливість віддаленого замовлення документів;
7. Електронна доставка документів (ЕДД).

Основою реалізації цих послуг у бібліотеці є каталогізація: створення бібліографічного опису (введення метаданих) усіх документів, що знаходяться як у традиційному (паперовому), так і в сучасному (цифровому) фонді бібліотеки, наведення шифрів та місць зберігання документів на фізичних носіях, URL – адрес Інтернету та імен файлів електронних інформаційних ресурсів, забезпечення описів документів систематичними індексами, предметними рубриками та ключовими словами. Саме цієї упорядкованості та професійності не вистачає сучасному Інтернет-середовищу, яке надає надшвидкий доступ до інформації, але не забезпечує її професійним «когнітивним фільтром», відсутність якого призводить до масового інформаційного шуму та інформаційного перенавантаження користувачів [5;72-90].

Виникнення глобальних комп'ютерних мереж спричинилося до корінної зміни всієї ідеології каталогізаційної роботи бібліотек. Аналіз показує, що бібліотеки, незважаючи на постійний дефіцит фінансів, дуже марнотратні установи.

Найбільш детально типологія корпоративних бібліотечних рішень досліджена Ф. С. Воройським і Я. Л. Шрайбергом. Вчені виокремлюють такі основні види корпоративних бібліотечно-інформаційних систем, виходячи з принципів їх реалізації: зведені каталоги; бібліотечні системи корпоративної каталогізації; інтегровані (корпоративні) бібліотечно-інформаційні системи.

Зведені каталоги – найстаріший клас корпоративних бібліотечних систем: від міжнародних (OCLC WorldCat) до регіональних і локальних. Вони успішно функціонують і досі. Це своєрідна адресно-бібліографічна база даних фондів бібліотек Росії і СНД у частині іноземних книг, зарубіжної періодики, вітчизняних (російськомовних) книг з питань науки, техніки, сільського господарств та медицини.

Існує дві основні моделі створення та надання доступу до зведених каталогів:

1. Єдина база даних, де міститься коди (адреси, сігли) фондоутримувачів;
2. Розподілена система локальних каталогів учасників (віртуальний зведений каталог), де кожен каталог учасника залишається і ведеться самостійно, але користувачеві представляється вся система як єдиний зведений каталог.

Системи корпоративної каталогізації – один з найпоширеніших засобів кооперації бібліотек. Основними загальними

цілями створення і функціонування бібліотечних систем корпоративної каталогізації є:

1. Скорочення витрат на каталогізацію (в умовах автономних технологій вони є досить значними і мають стійкі тенденції до зростання);
2. Забезпечення інформаційної та лінгвістичної сумісності електронних каталогів і баз даних (БД) бібліотек для реалізації повноцінного доступу до бібліотечних ресурсів як окремих країн, так і світового співтовариства загалом;
3. Досягнення високої якості бібліографічного та аналітичного опису первинних документів в електронних каталогах бібліотек;
4. Підвищення ефективності обслуговування користувачів, у тому числі через системи міжбібліотечного абонементу (МБА) та електронної доставки документів (ЕДД).

Вдалим рішенням корпоративної каталогізації, яке доступне бібліотекам України, є «ІРБІС – Корпорація». Вона створена на засадах розподіленої каталогізації, інтегрована у модуль «Каталогізатор» та використовує Google – подібний інтерфейс для швидкісного пошуку елементів бібліографічного опису [4;204-205].

Бібліотеці для підключення власного каталогу до системи корпоративної каталогізації необхідно мати доступ до Інтернету та онлайн-каталог, реалізований засобами WEB-ІРБІС.

Інтегровані (корпоративні) бібліотечно-інформаційні системи. Під інтегрованою бібліотечно-інформаційною системою розуміється добровільне об'єднання низки адміністративно незалежних бібліотек (а також інформаційних органів служб) для спільного вирішення основних функціональних завдань, пов'язаних переважно зі створенням бібліотечно-інформаційних ресурсів загального користування корпорації та забезпечення вільного (і що особливо важливо – ефективного) доступу до них через Інтернет.

Основними функціональними особливостями та перевагами є: швидка відповідь на пошуковий запит, високоякісне ранжування документів за релевантністю, єдина точка доступу до інформаційних ресурсів будь-якого формату, можливість інтерактивної взаємодії користувачів з інформаційним ресурсом (додавання оглядів, оцінок та інших додаткових приміток), простий інтуїтивний графічний користувацький інтерфейс, заснований на принципах WEB 2.0.

Сучасні користувачі дуже чутливі до витрат часу та виявлення найбільш релевантного запиту інформації. Так, дослідження поведінки

переважної більшості інтернет-користувачів, проведене Кулесом і Шнейдерманом, показало, що ними переглядається лише перша сторінка результатів пошуку і дуже рідко справа доходить до наступних. Тому принципово важливим є правильне розташування результатів пошуку на екрані [3;3-9].

Інтерфейс подання результатів пошуку також має велике значення. Тому він повинен бути гарним та інтуїтивно зрозумілим.

Література

1. Дубровіна Л. А. Бібліотечна справа в Україні в ХХ столітті: монографія / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Інститут рукопису. – К., 2009. – С. 96
2. К обществам знания: Всемирный доклад ЮНЕСКО. – Париж: Изд-во ЮНЕСКО, 2005. – С. 125
3. Лобузина К. Електронний каталог НБУВ: проблеми адаптації до умов сучасного інформаційного середовища / К. Лобузін, А. Ключок // Бібліотечний вісник. – 2011. – №4. – С.3-9
4. Сидиченко Є. І. Створення багатомовного зведеного каталогу для одночасного використання під DOS та Windows // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2005. – Вип. 14. – С. 204-205.
5. Шрейдер Ю. А. Интеллектуальные системы и информатика // Интеллект, человек и компьютер. – Новосибирск, 1994. – С. 72-90.

Елена Ключина, Ольга Лучина
Российская академия народного хозяйства и государственной
службы при Президенте Российской Федерации» (РАНХиГС)
Калуга, Россия

BIG DATA (БОЛЬШИЕ ДАННЫЕ)

В современном мире информационные технологии изменили наше понимание личного пространства и частной жизни. Многие процессы, которыми люди занимались в реальном мире, стало возможным делать в интернете, не выходя из дома: выполнение работы, получение и оплата услуг, приобретение товаров, общение с друзьями и др. Это повлекло за собой размещение в интернете личной информации, которую человек раскрывает о себе и выкладывает в сеть Интернет и, соответственно, объемы личных данных граждан, подвергаемых сбору и систематизации различными органами и